

BİR DİPLOMATIN HAYAT YOLCULUĞU

Büyükelçi Cevdet Dülger'in Anıları ve Hayatı

Yazar

Fusun Dülger Charles

Çeviren ve Yayına Hazırlayan

Bahar Yasemin Ünlüsoy

Yayınevi

Yazardan Direkt – Türkiye

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden ve Yazardan izin almadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

ISBN: 978-605-9385-43-5

Baskı ve Cilt

Form Baskı Teknolojileri

Şerifali Mah. Şehit Sokak No: 16/1 Ümraniye/İstanbul

Tel: (0216) 337 37 96

Matbaa Sertifika No: 31613

Bu kitabı Türk Milleti'ne, çocuklarım Lale, Pia Rüyam ve Gonzalo Cevdet'e, damadım Jameel'e, torunlarım Khalid, Nur, Gonzalo Cevdet, Paloma Füsün, kız kardeşim Carmen Gloria'ya ve yeğenlerim Fernando ve Ignacio'ya ithaf ediyorum. Milletim ve ailem geçmişlerini hiç unutmasınlar, her daim onunla iftihar etsinler...

Eşim Kenneth Warren Charles'a, bu kitabı yazma sürecindeki desteği, Türk adetlerine ve benim Türkiye aşkıma olan derin saygısı için teşekkürlerimle...

Füsün Dülger Charles

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR.....	1
FÜSUN DÜLGER CHARLES HAKKINDA.....	4
I.BÖLÜM.....	7
CEVDET DÜLGER'İN EL YAZISI HATIRALARI- ACI TATLI HATIRALAR VE HADİSELER (1921 – 1933)	
II.BÖLÜM.....	95
CEVDET DÜLGER'İN KÖKENİ, ÇOCUKLUĞU VE GENÇLİĞİ	
III. BÖLÜM.....	99
II. DÜNYA SAVAŞI, NAZİLER VE YAHUDİLER	
IV. BÖLÜM.....	109
PARİS'TE GENÇ BİR DİPLOMAT (1939 – 1942)	
V. BÖLÜM.....	115
ITIR HANIM	
VI. BÖLÜM.....	123
İSKENDERİYE VE BOŞANMA	
VII. BÖLÜM.....	131
ANVERS, BELÇİKA (1945- 1949)	
VIII. BÖLÜM.....	135
ANKARA (1949- 1950)	
IX. BÖLÜM.....	139
CİDDE, SUUDİ ARABİSTAN (1950- 1952)	
X. BÖLÜM.....	155
STOCKHOLM, İSVEÇ (1952 – 1954)	
XI. BÖLÜM.....	167
BEYRUT, LÜBNAN (1954-1960)	
XII. BÖLÜM.....	195
ŞİLİ (1962-1966)	
XIII. BÖLÜM.....	213
İSTANBUL'DA EMEKLİLİK (1967-1972)	
XIV. BÖLÜM.....	223
SON DEMLER (1973-1974)	

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu dünyadan bir Cevdet Dülger geçti. O benim babam, anem, kardeşim, arkadaşım, her şeyimdi... Ona hep Babacığım diye hitap ederdim, kendisine karşı duyduğum derin sevgiden, saygıdan ve hayranlıktan dolayı... Peki, benim Babacığım dediğim bu adam kimdi?

Her şeyden önce büyük bir vatanseverdi.

Bir yeniden doğuş insanıydı.

Manisa'nın Demirci adlı küçük bir ilçesinde, beş erkek kardeşin ortancası olarak dünyaya gelmişti. Annesiyle babası, Bulgaristan'ın Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlığını kazanma sürecinde Anadolu'ya göç eden Türkler'dendi. Babam, kadı olan babasının vefatıyla on bir yaşında yetim kalmış ve güçlü annesi tarafından yalnız yetiştirilmişti. İzmir'de okula gitmiş, orada Yunanca öğrenmiş, sonra da meşhur Mekteb-i Mülkiye'de üstün bir öğrenci olarak öne çıkmıştı.

Mekteb-i Mülkiye'den mezun olur olmaz Ankara'ya giderek Kuvayımillie Hareketi'nin bir parçası oldu ve Kurtuluş Savaşı esnasında Matbuat ve İstihbarat Müdürlüğü görevinde bulundu. Onun asıl hikâyesi savaşın göbeğinde İstanbul'dan Ankara'ya yaptığı zorlu bir yolculukla başladı... Zamansız ölümünden dolayı, o günlere ilişkin yazdıklarını sizlerle paylaşma şerefine evladı olarak ben nail oldum.

İlerleyen yıllarda ise vatanına ve milletine âşık bir diplomat olarak, Ankara'nın yanı sıra Londra, Paris, Bükreş, İskenderiye, Anvers, Cidde, Stockholm, Beyrut ve Santiago'da ülkesine hizmet etti; bu yolda pek çok şey gördü ve geçirdi. 1966 yılında Şili Büyükelçisi olarak Dışişleri'nden emekli oldu ve 1974 yılında vefat etti. Kendi içinde Batı ile Doğu'nun mükemmel bir sentezini yaratmış olan babamın hayallerinden biri anılarını canından çok sevdiği ülkesinin

BİR DİPLOMATIN HAYAT YOLCULUĞU

kıymetli insanlarıyla, yani milletiyle paylaşmaktı. Onun hayatını gerçekleştirmek bana kısmet oldu. Babamın öyküsünü sizlerle paylaşmak ve kendisini genç kuşaklarımıza bir nebze olsun tanıtmak istedim. Ondan öğreneceğimiz ve hayat yolculuğundan çıkarabileceğimiz önemli dersler var. Bu bağlamda, bu hikâyenin sizlerle buluşması, benim fiziksel olarak uzakta ancak kalben çok yakınında olduğum vatanıma karşı borcumdur. Zira, sevgili babamın hayat yolculuğu tarihimize tutulan, feyzalabileceğimiz küçük bir dikiz aynasıdır.

Bu kitap aynı zamanda diplomasi sanatının gerektirdiği ince zekâ ve hüneri yer yer gözler önüne sermekte, diplomasi ve dış ilişkiler alanında çalışmak isteyen gençlerimiz için güzel ve pratik bir referans kitabı olma özelliğini taşımaktadır.

Kitabın sizlere ulaşmasında bana yardımcı olanlara teşekkürlerimi sunmadan önce şunu söylemek istiyorum. Kusursuzluk insana özgü değil; bundan dolayı eğer sürçülisan ettiysem ya da bir hatam olduysa affınıza sığınıyorum. Bir diplomat kızı olmamdan kaynaklanan uluslararası eğitim formasyonumdan ve hayatımın son otuz beş senesi Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunmamdan ötürü, Türkçe bilmeme rağmen kitabın babam Cevdet Dülger'e ait el yazısı hatıralar dışındaki kısmını İngilizce olarak kaleme almayı tercih ettim. Arkadaşım Bahar Yasemin Ünlüsoy'a kitabın bu kısmını İngilizce'den Türkçe'ye çevirirken ve benimle birlikte babamın hatıralarını yayına hazırlarken gösterdiği özen ve sözcüklerle babamı yansıtan bir ayna yaratma çabası için kendisine canıgönülden teşekkür ederim. Onsuz bu kitap gün yüzüne çıkamazdı.

Kıymetli kuzenim Aydın Bilgin'e, Osmanlıca konusundaki yardımlarından ve bu kitap sizlere ulaşmadan önce ortaya çıkan çok sayıdaki nüshaları okuyup fikirlerini paylaşmasından ötürü minnettarım. Çocukluk arkadaşım, İzlanda Fahri

BİR DİPLOMATIN HAYAT YOLCULUĞU

Konsolosu Münir Hamamcıoğlu'na desteğinden, yazdıklarımı muazzam tarih bilgisinin merceği altında eleştirel bir gözle okuyup tarihi hususlardaki değerli önerilerinden dolayı bütün kalbimle teşekkür ediyorum. Sevgili arkadaşlarım Nuriye Yılmaz, Francis Pacheco ve Hurşit Büyükmatur'un kitabın ilk nüshasını okuyarak yazmaya devam etmem ve kitabı bastırmam için bana verdikleri cesaretin önemini anlatmaya kelimeler kifayetsiz kalır. Başlangıçta beni yüreklendirmeselerdi bu satırlarda sizlerle buluşamazdık. 2014 yılında hayata gözlerini yuman değerli İngiliz Yazar Andrew Mango'ya Atatürk'ün mükemmel biyografisi için minnettarım. Onun eşsiz eseri sayesinde babamın notlarındaki bilgileri kontrol etme fırsatını buldum.

En büyük gönül borcum ise Babacığım'a... Bu kadar mükemmel bir baba, eşi benzeri zor bulunur bir insan olduğun için çok teşekkür ederim Babacığım! Hayatımda olduğun ve bu dünyaya senin evladın olarak geldiğim için her gün şükrediyorum. Nur içinde yat...

Fusun Dülger Charles

FÜSUN DÜLGER CHARLES HAKKINDA

Büyükelçi Cevdet Dülger'in gözünün nuru, yalnız başına büyüüp yetiştirdiği kızı Füsun Dülger, 1944 yılında Ankara'da dünyaya geldi. Hayatının ilk büyük şekillendirici izi, o yıllarda insanlığı kasıp kavuran II. Dünya Savaşı'ndan ziyade, babasının Mısır'da diplomat olarak görev yaptığı sırada çok zengin ve meşhur bir Mısırlı Paşa uğruna henüz on beş aylıkken annesi tarafından terk edilmek oldu.

Füsun, o tarihten sonra babasının yamacında, dünya kazan onlar kepçe misali, Anvers, Ankara, Cidde ve Stockholm'de büyüdü. Beyrut'da ilk gençliğini yaşadı, 1960 askeri darbesi esnasında iki yıl Cenevre'de yatılı olarak tahsil gördü. Babasının hasretine dayanamayıp yine ona katıldı ve baba kız hikâyelerini yazmaya Şili'de devam ettiler.

Birlikte pek çok şey yaşadılar... Krallarla kurulan dostluklardan, çöllerde Bedevi reisleriyle Mithat Paşa'nın mezarını aramaya, Ortadoğu'nun çalkantılı günlerinde Füsun'un kaçırılmasından aile dostları Adnan Menderes'in ölümüne kadar hayatın acı tatlı pek çok rengini beraberce keşfettiler. Füsun, ilk evliliğini yirmi yaşındayken Gonzalo Garcia Rawson adlı Şilili bir beyle yaptı. Üç yıl sonra Cevdet Bey Şili'deki Büyükelçilik görevinden emekli olarak İstanbul'a döndü. Birbirine âşık bu baba kız her fırsatta İstanbul ve Londra'da buluşarak aralarındaki mesafeye ve kalplerindeki hasrete meydan okudular.

Cevdet Bey'in 1974 yılında ebediyete intikali Füsun'un iç dünyasında derin bir iz bıraktı. 1978'de üç çocuğunun babası olan ilk hayat arkadaşı Gonzalo Garcia Rawson ile on dört yıllık evliliğini noktalamak zorunda kaldı. 1980'de RJ Reynolds'ın İngiltere Ofisi'nde direktör olarak görev yapan Amerikalı Kenneth Warren Charles ile tanıştı. Bir yıl süren arkadaşlığın ardından Füsun ve Kenneth 1981'de Londra'da

BİR DİPLOMATIN HAYAT YOLCULUĞU

hayatlarını birleştirdiler ve Kenneth'ın Amerika'ya tayini sebebiyle Füsun çocukları ile birlikte New Jersey'e taşındı.

Fransızca, İngilizce, İspanyolca ve Türkçe bilen Füsun, Amerika'da lüks tüketim malları sektöründe satış temsilcisi olarak başladığı on sekiz yıllık kariyerini bölge müdürü olarak tamamladı. Mevlânâ Celâleddin Rumi'nin görüşlerine ve Tasavvuf Felsefesi'ne duyduğu yakın ilgiden dolayı Türkiye seyahatlerinde, özellikle Konya'ya yaptığı ziyaretlerde gönülden bağlı olduğu Mevlevilik anlayışını daha derinlemesine keşfetme fırsatını yakaladı. Lüks tüketim malları sektöründeki kariyerini sonlandırdıktan sonra küçük yaşlardan beri içinde taşıdığı, evrenle olan manevi bağlarını keşfetme arzusunun sesine kulak vererek yoga ve meditasyon alanında çeşitli eğitimler aldı ve yetmiş yaşında başladığı emeklilik hayatına kadar bu alanlarda öğretmenlik yaptı.

Dört torun sahibi olan Füsun, eşi Kenneth Charles ile birlikte New Jersey Eyaleti'nin Denville şehrinde yaşıyor. Cevdet Dülger'in Kuvayımiliye'den Şili'ye uzanan, İstanbul'da noktalan ve sürprizlerle dolu hayat yolculuğunu okurken onun müstesna kişiliğini tanımanın ötesinde yazarın babasının yaşamıyla iç içe geçmiş kendi hayatının da küçük bir izdüşümünü görecektir, aralarındaki sıra dışı baba kız ilişkisinin sıcaklığını ve büyüsunü tüm kalbinizle hissedeceksiniz

Bahar Yasemin Ünlüsoy

I. BÖLÜM

CEVDET DÜLGER'İN EL YAZISI HATIRALARI ACI TATLI HATIRALAR VE HADİSELER

YOLCULUK 1921

1921 senesi Haziran sonlarıydı. Taht-ı Himaye-i Hazret-i Pa-dişahi'de bulunmaktaydı, Mekteb-i Mülkiye-i Şahane¹ son sınıf imtihanlarımı bitirmiş, arkadaşlarımdan Cemal Yeşil ve Cemaleddin Mazhar ile Anadolu'ya geçip Mustafa Kemal Hükümeti'ne, o vakitteki tabirle Kuvâ-yi Milliye'ye iltihak² karar vermiştik.

İstanbul'un itilaf devletlerince işgali, İngiliz Donanması'nın topları İstanbul'a yöneltme tehdidi, bazı arkadaşlarımızın İngiliz Muhipleri Cemiyeti'ne mensup olmaları, bizi İstanbul'da esir vaziyetinde kalan devlette her ne şekilde olursa olsun çalışmaktan ikrah³ ettirmiş, derhâl bir vapurla İnebolu yolu ile harekete karar vermiştik. Ağabeyim, İzmir'de Yunan işgali altında kalmış olduğundan Mülkiye talebeliği zamanında bana para gönderemez hale gelmişti. Bana bol para gönderen "Darûl Muallimi Müdürü" olan Servet Ağabeyim'di. 1919 yılında İstanbul'da epidemi halinde bulunan tifüsten, Tokatlıyan Oteli'nden Etfal Hastanesi'ne yatırılarak kurtulamamış ve Mülkiye'ye girdiğimden üç ay sonra vefat etmişti.

Mektepte kendimizin taş baskı ile hazırladığı formları ucuz fiyatla satıldığı halde alamaz olmuş, benim gibi fakir olan diğer talebeler meyanında mektep idaresi kimsesiz ve parasız talebelere 800 kuruş aylık bağlamıştı. Formalarımı bu para ile alır, köprü ücreti olan 20 parayı (sonra kuruş olmuştu) bile veremediğim cuma günleri arkadaşlarla Nuruos-

1 1859'da Sultan Abdülmecit devrinde İstanbul'da kurulan Mekteb-i Mülkiye, Cumhuriyet döneminde Ankara'ya taşınmıştır ve günümüzde Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne dönüşmüş olarak eğitim vermektedir.

2 Katılma

3 Tiksınme

maniye’de bulunan bir kahveye gidip kahve içerek tavla oynama masrafına katlanmak istemediğimden, cuma günleri mektepte kalmak mecburiyetinde bulunurdum. Cemaleddin Mazhar’ın biraz parası vardı, fakat Cemal Yeşil de Bağdat’ta olan ailesinin eline baktığından parasızdı.

Seyr-i Sefâin⁴ acentesine müracaat ederek İnebolu’ya gitme ücretini sorduk. İkinci mevki bile bizlerin harcı olmadığından ancak üçüncü mevki yani güverte parası olan 16 lirayı tedarik zarureti vardı. Diğer iki arkadaş, nasılsa, bu parayı ve İnebolu-Ankara masrafını tedarik imkânını buldular. Ben İstanbul’a gelen nişanlımın altın saatini satıp bedelini bana vermesini, Anadolu’ya gidip bu parayı kazanma imkânını bulduğum zaman geri ödemem şartıyla kabul ettim. Nişanlımın bana “*Beni de aldırma imkânın olursa ben de sana geleceğim*” sözüyle ayrıldık. İnebolu’ya üç arkadaş güverte bileti ile Giresun vapuruyla yola çıktık. Yaz mevsimi olduğundan yatacak yer çoktu güvertede! Yolda, Mülkiyeli olduğumuzu ve Kuvâ-yi Milliye’ye iltihak etmek üzere imtihanlarımızı bitirir bitirmez bir vatanî maceraya atıldığımızı öğrenen kamarotlar, bizlere güverte üstünde küçük bir tayfa kamarası bulmuşlardı. Böylece mücadeleye katılmak hevesiyle hiçbir şeye aldırmadan, ümitlerimizin gerçekleşmesine mütevellid memnuniyet içinde İnebolu’ya çıktık.

En ucuz bir otele yerleşerek arabanın Ankara’ya kaçaya gideceğini sordum. O tarihte taksi veya dolmuş nerede... Hak getire! Arabalar altı kişi kadar alan iki atlı, üstü kapalı, İzmir taraflarında çağan arabası dediğiniz arabalardı. 60 liraya gidiyordunuz. 60 lira! Bizim üçümüzün paralarını toptasak ya ederdi ya etmezdi! Ne yapacaktık? Düşündük, taşındık. Kaymakam Bey’e giderek Mülkiyeli olduğumuzu, imkânı varsa, bizleri gönderme çaresini ricaya karar verdik. Üçümüz birden kaymakamlığa başvurduk. 1921’de İnebolu Kaymakamı, İsmail Hakkı Bey namında munis, topanca bir zattı.

4 Deniz Yolları

Kapıcı ile “Üç Mülkiye mezunu Kaymakam Beyefendi ile görüşmek istiyor, beş dakika olsun kabul buyurmalarını rica ediyorlar” diye haber gönderdik. O vakit hususi kalemler yoktu. Tahrirat⁵ Kalemi’ne de uğramadan kaymakamı görmek istiyorduk.

Odacı, “*Bey girsinler dedi*” müjdesini verince içeriye girdik. Mülkiye usulü müeddep⁶ bir selam verdik. Daha biz konuşmadan Kaymakam Bey “*Ben de Mülkiyeliyim. Hoş geldiniz. Ne istiyorsunuz?*” dediğinde, Cemaleddin Mazhar “*Efendim, arabalar 60 lira ücret istiyor. Hepimizin parasını toptasak bu kadar etmez. Bizi bir vasıta ile Ankara’ya göndermenizi istirham ediyoruz*” dedi. Kaymakam: “*Evet, sizin gitmenize müsaade talebi var. Fakat ben size iyi bir haber vereyim. Geçende haber aldım, Mülkiye veya Âli Mektep⁷ mezunu gelirse sormadan gönderebilirsiniz*” dediler. “*Sizin için müsaade müşkülü yok. Fakat araba meselesi mühim. Arabacılar parasız gitmez. Ben bir çare düşünüyorum, bakalım imkân var mı?*” diyerek telefonla Askeri Kumandanı istedi ve “*Üç Mülkiye mezunumuz geldi, bunların hemen merkeze, Ankara’ya gönderilmesini istiyoruz. Sizin vasıtalarınızla imkân var mı?*” diye sordu ve cevabı bize nakletti.

“*İnebolu’ya, Rus yardımı olarak top mermileri geliyormuş. Bu askeri arabalar (mekkâre⁸ arabası) ile gidebilirler. Arabadaki mermi sandıkları üzerine otururlar, beş altı günde giderler*” müjdesini verince sevinçten nasıl teşekkür edeceğimizi şaşırdık. Bizim de derdimiz, askerlik olsun, memurluk olsun, tek Kuvâ-yi Milliye emrine girelim. Bu meccanî⁹ gidişe binlerce teşekkür ettik ve aynı selamla ayrılırken,

5 Resmî bir daire tarafından yazılan yazılar ve mektuplar

6 Terbiyeli, edepli

7 Yüksek okul

8 Yük hayvanı

9 Bedava, parasız

Kaymakam Bey’e otel adresimizi askeri arabaların gelişini öğrenmek maksadı ile verdik.

Artık kahveye giderek sıcak bir çay içebilirdik. Lokantaya da giderek güzel bir yemek yedik. Araba parası verecek değildik. Otel de 30 kuruşluk küçük bir oteldi. Para sarfına lüzum hasıl olmadan iki üç gün içinde mekkârelerle gidecektik. Sevincimiz hayale değil gerçeğe dayanıyordu. Fakat gerçek böyle çıkmadı, üç dört gün haber gelmeyince yine Mülkiyeli Ağabeyimiz Kaymakam Bey’e gittik. Kapıyı vurup içeri girdik. Daha samimi bir selamla vaziyeti sorduk. “*Kumandan Bey’den ben de bir haber almadım. Bir defa daha sorayım, ne olmuş anlayalım*” dedi ve Kumandan Bey’in cevabını söyledi: “*Burada gönderilecek mühimmat kasaları var, fakat Sakarya Taarruzu ihtiyat kuvvetlerinin acil sevki zarureti tevhit¹⁰ etmiş. Bütün askeri vasıtalar cepheye asker ve mühimmat naklinde kullanılıyormuş. Arabalar herhâlde buraya gelir. Biraz beklesinler.*” Beklemek mi? Hem otel parası hem yemek masrafı pek az kalan liralarımızı tüketiyordu. Ben arkadaşlara: “*Sakarya Taarruzu bu arabaların gelmesini geciktirebilir, bu otelden çıkıp daha ucuz bir yer bulalım. Orada yemeğimizi kendimiz yapalım. Yumurta ucuz, yoğurt ucuz. Ben pilav da yaparım*” teklifinde bulundum. Cemaleddin Mazhar, “*Benim param bitti. Ben duramam*” dedi ve tek bavulunu bir kağı arabasına koyarak Ankara’da bulunan babası nezdine yaya olarak gitti. Bugün için inanılmaz olan bu gerçek, halen Ankara’da bulunan, Sayın İsmet Paşa’nın Başvekâlet¹¹ Müsteşarlığı’nı, 1947 yılında Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği’ni yapmış olan ve sonra Polonya Büyükelçiliği’nden 1965’te emekli olan Cemal Yeşil’den sorulabilir.

Artık Cemal Yeşil ile üzüntü içinde, askeri arabaların haftalarca gecikmesi halinde alacağımız tedbirleri düşündük.

10 Sebep olma, oluşturma

11 Başbakanlık

Ötede beride kiralık çok ucuz odalar vardı. İnebolu'nun arka sokaklarında bir dondurmacının yukarıdaki odası kiralık levhasını taşıyordu. Bina kireç boyalıydı, temiz görünüyordu.

Adama sorduk: “Kaça veriyorsun?”

Adam kıyafetimize bakarak “Beyler, siz oturamazsınız. İnsan başına 5 liraya kiraya veriyorum.”

“Biz niye oturamayız? Bir görelim” dedik.

Adam kıyafetimize bir daha bakınca anlar gibi olduk! İkimizin üstünde, mektebin meccanen¹² verdiği bonjur¹³ tabir edilen elbise vardı.

“Beyler sizlere göre değil diyorum. Odada bir köşede kuru soğanlar var. Ondan ucuza!” dediğinde bizi acıklı bir düşünce aldı. Birbirimize baktık. Otel yerine burada barınacaktık, mekkâreler gecikebilir, soğanlar da koridora nakledilebilirdi.

“Görelim” dedik ve yukarı çıktık. Bir de ne görelim? Kuru soğanlar köşede, pekâlâ, koridora taşırız, fakat oda karyolasız ve yataksız...

Yine birbirimizle bakiştık. Ben, “Cemal, yatak yok ama yer tahta. Paltolarımız var, ne dersin?” deyince, Cemal “Çaresizlik” dedi acı acı. “Odayı tutacağız, fakat şu soğanları koridora veya zemin kata koy” dedik.

Adam, ismini bilmediği bu siyah bonjurlu beyefendilerin tutacağız kararına şaşırarak bizden üç günlük parayı peşin aldı.

Cemal’e, “Oh! Yerleştik. Şimdi yemekleri de burada yer, yoğurt ve yumurta ile geçinir gideriz. Elbet arabalar imdadımıza yetişir!” dedim.

¹² Parasız olarak, bedava

¹³ Uzun siyah ceketle çizgili pantolondan oluşan erkek giysisi

Cemal de ümitsizlikten dolayı daima bir tevekkül ve sükûnet içindeydi.

“Cevdet, korkmayalım, ben Bağdat’a telgraf çektim. Bizimkilerden para bekliyorum. Herhâlde gelecek” diyerek bu acı ve alışılmadık halin tesellisini buluyordu.

Acı acı düşünme sırası bana geldi. Henüz resmen nişanlanmadığımı nişanlığımın sattığı saat parasından başka hiçbir yerden metelik beklemiyordum.

Bir gün pilav yapmaya karar verdim. Lapa oldu. Ben *“Gelecek defa daha iyi yaparım Cemal. Buradaki pirinç koyduğum suyu kaldırmadı. Hoş gör”* deyip atıştırdım lapayı. Cemal de yedi açlıktan.

Bu hazin halimizle liman kenarındaki kahvede 20 Para’ya simitle kahve içiyor, paraya kıyıp hovardalık ediyorduk. Bağdat’tan para gelecekti ya!...

Cemal’e *“Senin sırtın, kemiklerin ağrıyor mu?”* diye sorunca, o da bana karşılık olarak *“Ne biliyorsun? Senin de ağrıların var mı?”* diye sordu. Ben de *“Odada kalan ve kordordan gelen soğan kokuları içinde sık sık uyanınca, daha ziyade paltolarımızla kuru tahta üstünde bavulumuzu yastık yaparak yatmaktan her tarafımın sızlamasına katlanıyor, seni üzme ve senin de ağrıların içinde kaldığını öğrenmek istemişiyordum”* cevabını verdim ve ilave ettim: *“İç fanilamız da kokuyor. Çamaşır işini bir halledebilsek...”*

O akşam yatmadan dondurmacıya çamaşır mevzusunda bize bir çare bulmasını rica ettik. *“Aha, beş dakika ötede çay var. Hepimiz orada yıkarız. Şu bakkaldan bir sabunla iş biter!”* demesin mi?

Zaten lapa tenceresini yıkamaktan üzülmüzdük. Şimdi de çamaşır yıkamak lazımdı. Başa gelen çekilirdi, bir sabun alıp çay kenarına gittik. Temiz bir su akıyordu. Çamaşırımız bir

donla iç gömlekten ibaretti. Bonjur ile ütüsüz gömlek giyemezdik. Gömleklerimizin kirine katlanmak lazımdı. Gömlekleri ve mendilleri de yıkayıp temiz kaya parçaları üzerinde gererek kuruttuk. Bonjurla kirli gömlek de hiç giyilmezdi. Bu Robinson hayatına çaresiz alışmıştık. Ah, şu askeri vasıtalar gelseydi?! Yine Kaymakam'a gitmeye karar verdik.

“Ben de sizin için çok üzüldüğümü bir toplantıda Kumandan'a söyledim.” Kumandan da “Yaa... Gençlere vasıta bulamadık. Sakarya'da çarpışmalar bütün şiddetiyle devam ediyormuş. Arabaların bu günlerde gelme ümidi az. Biraz daha sabır etsinler” dedi.

Bu, zamların tevali ettiği¹⁴ dönemlerde, zamdan pahalılıktan ay sonunu bulamayan halka yöneticilerin tasarruf mesajında bulunması kabilinden, bizim paramızın tükenmesinden dolayı ne çaresizlikler içinde kaldığımızı anlamamaktı. Ne yap-sınlar, onlar da acizdi...

Bir gün yoğurt ve zeytin ekmek yemekten üşüyen midelerimizi ısıtmayı düşünen ben, *“Cemal, bir lokantaya gidelim, sıcak bir çorba içelim. Ne dersin?”* dedim.

“Vallahi ben de sıcak yemeği özledim” dedi Cemal.

“Ama çorbadan başka bir şey yemek yok, sorarlarsa doyduk der istemeyiz” dediğimde razı oldu.

“Yahu sen üzülme, yakında para gelecek.”

“Gelecek, gelecek...Ama ne vakit?” diye düşündüm.

Öğle yemeği için şehrin yegâne lokantasına gittik.

“Ne yiyeceksiniz?” sorusuna *“Çorba, çorba, sıcak olsun!”* diye cevap verdik.

14 Art arda gelme

Çorbalar gelince dört beş kaşıktaki bitirdik.

“Oh! Isındık.” dedim.

Tek olan garson gelip “Daha ne verelim?” dediğinde, “Yok, yok, doyduk biz” dedik ikimiz de! *Ve* “Hesabı ver” diye ilave ettik.

Hesap gelince çorba ve ekmek parasının, pilavla yoğurt ve yumurtadan daha az olduğunu görünce sevindik.

Ben, karşımda şişman bir Amerikalı hesap pusulasını istediğinde, garsonun 58 kuruş cevabını anlamayıp tekrar sorması üzerine hemen yerimden kalkıp “Yardım edebilir miyim size?” diyerek garsonun istediği fiyatı İngilizce olarak söyledim.

Apoletli fakat yıldızsız, resmî olmayan bir gömlek giyen şişman ve yaşlıca Amerikalı:

“Teşekkür ederim, beni kurtardınız!” dedi ve kalkıp gitti.

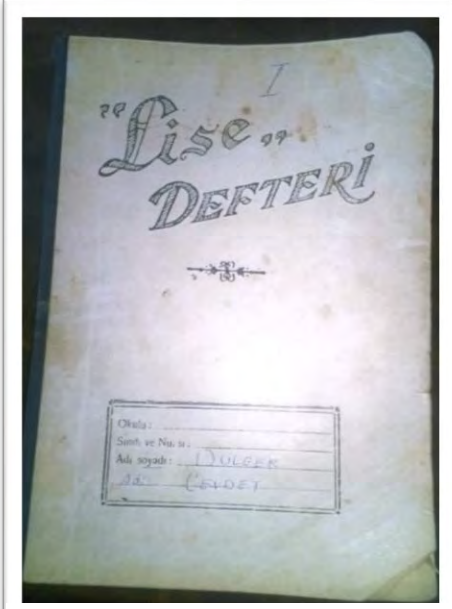
Cemal de meseleyi anlamıştı, biz de 7 kuruş ödeyip çıktık.

Ertesi gün yine simitle çay içmek için liman kahvesine gittiğimizde, “Bizim arabalar ne vakit gelecek? Şu Ankara’ya gidip ne olacağımızı anlasak?” sözlerimizi işiten ve yanımızdaki masada oturan temiz giyinmiş bir bey, kim olduğumuzu ve niçin Ankara’ya gitmekte olduğumuzu sordu. Üstümüzdeki bonjurlardan kim olduğumuzu merak ettiğini tahmin ettiğimiz kahve komşusuna “Mülkiye mezunlarıyız, ne olacağımızı bilmiyoruz. Askeri nakliye arabalarını bekliyoruz, gelince hareket edeceğiz” cevabını verdik.

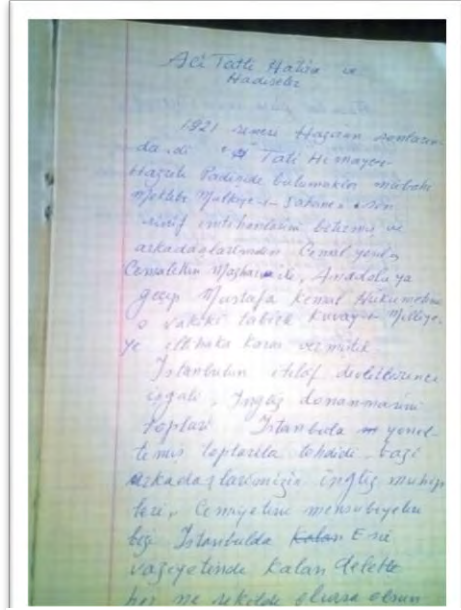
Bey “Tezkiyeniz yapıldı mı?” diye sorunca, Kaymakam İsmail Hakkı Bey’in, Âli Mektep mezunlarını Ankara’dan istediklerini ve ikimizi parasız göndereceğini söyledim.

“Ben tezkiyemi bekliyorum, benim normal araba param var. Tezkiyem (yani o vakit herkesin Ankara’dan almaya mecbur

BİR DİPLOMATIN HAYAT YOLCULUĞU

Babamın hatıralarını yazdığı mütevazı defter

Babamın kendi el yazısıyla hatıralarının ilk sayfası

BİR DİPLOMATIN HAYAT YOLCULUĞU

Babam 11 yaşında

Babaannem Hafize Dülgeroğlu

Babamın Osmanlı nüfus cüzdanı

BİR DİPLOMATIN HAYAT YOLCULUĞU

Mustafa Kemal Paşa ve Servet Amcam

Osmanlı Dönemi'nde 1328 Hicri yılında babamın arkadaşı tarafından Petriç Makedonya'da çekilmiş Atatürk'e ait bir fotoğraf

BİR DİPLOMATIN HAYAT YOLCULUĞU

Babam ilk eşı Betül Hanımefendi ile